

YÉL ĞAYADAN NE APARAR?*

[Nesimî'nin ve Fuzulî'nin Eserlerini “Ölü Edebiyyat” Hesab Eden

Müellife Cevap]

Bahtiyar VAHABZADE

(Yayıma hazırlayan: Yılmaz ÖZKAYA) **

Türkiye’de yayımlanan ünlü edebiyat dergisi *Varlık*’ın Ağustos 1972 tarihli 779. sayısında İsmet Zeki Eyuboğlu’nun “Ölü Edebiyat” başlıklı bir yazısı yer almıştı. İ. Z. Eyuboğlu bu makalesinde divan edebiyatı olarak da adlandırılan klasik Türk edebiyatını sert bir şekilde eleştirerek, bu edebiyatın “klasik” bir niteliği olmadığını ileri sürmüş ve bu arada Nesimî ve Fuzulî hakkında da olumsuz görüş ve kanaatlerini açıklamıştı.

O dönemlerde Türkiye ile Azerbaycan ilişkilerinin oldukça az olduğunu biliyoruz ama bir şekilde Bakü’de Bahtiyar Vahabzade bu makaleyi okuyup İsmet Zeki Eyuboğlu’na bir cevap yazdı. *Varlık* dergisi yöneticileri de kendilerine ulaşan cevabı derginin Şubat 1973 tarihli sayısında “Azerbaycan’dan Cevap: Yel Kayadan Ne Aparır?” başlığıyla yayımladılar. Makalenin başına şu açıklama eklenmişti:

“Ağustos sayımızda çıkan İsmet Zeki Eyuboğlu’nun “Ölü Edebiyat” başlıklı yazısı bizde yankı uyandırmadı ama ta Azerbaycan’dan geldi tepkisi. Ünlü bir Azeri yazarın “Edebiyat ve İnce Sanat” adlı dergide yayımlanan ve elimize geçen bu yazısını, hiçbir lehçe değişikliği yapmadan da kolay anlaşıldığı için aynen veriyoruz.”

Bahtiyar Vahabzade’nin bu cevabı Bakü’deki *Edebiyyat ve İnceneset* (1972) adlı haftalık edebiyat gazetesinde yayımlandıktan sonra yazarın *Senetkâr ve Zaman* (Bakü 1976) adlı eserinde de yer aldı.

* Bu metin Senetkâr ve Zaman adlı dergiden alınmıştır. *Varlık* dergisine gönderilen metinle yayımladığımız metin arasında farklılıklar vardır. *Varlık*’ta yayımlanan yazının giriş kısmı şöyledir: “Ağustos sayımızda çıkan İsmet Zeki Eyuboğlu’nun Ölü Edebiyat başlıklı yazısı bizde yankı uyandırmadı ama ta Azerbaycan’dan geldi tepkisi. Ünlü bir Azeri yazarın Edebiyat ve İnce Sanat adlı dergide yayımlanan ve elimize geçen bu yazısını, hiçbir lehçe değişikliği yapmadan da kolay anlaşıldığı için aynen veriyoruz.” Senetkâr ve Zaman adlı dergideki yazı daha genişletilmiş bir yazı olduğundan ve Bahtiyar Vahabzade’nin fikirlerini daha açık bir şekilde verdiğinden bu yazıyı esas almayı uygun gördük.

** Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Araştırma Görevlisi

Varlık dergisiyle *Senetkâr ve Zaman* adlı kitapta bulunan “Yél Ğayadan Ne Arapar” makalesi arasında bazı farklılıklar vardır; *Varlık*’taki metinde bazı kısımların olmadığı görülüyor. Acaba dergi yöneticileri makaleden bazı kısımları çıkartarak mı yayımladılar, yoksa B. Vahabzade bu makalesi üzerinde tekrar bazı değişiklikler yaparak onu *Senatker ve Zaman* adlı kitabına mı aldı? *Edebiyyat ve İncesenet* gazetesinde çıkan metinle *Varlık*’taki metni karşılaştırma imkânı bulamadığımızdan bu konuda bir şey söyleyemiyoruz.

Türkiye ile Azerbaycan arasındaki edebî ilişkiler açısından dikkati çekici ve klasik edebiyatın yorumlanması bakımından da oldukça önemli olduğuna inandığımız bu makaleyi Bahtiyar Vahabzade özel sayısında yayımlamanın yararlı olacağını düşündük.

Varlık’taki metne ulaşma Türkiyeli okuyucular açısından kolay olduğu için biz özellikle bu polemigi karşılaştırmalı olarak inceleme ihtiyacı duyacak araştırmacılara *Senetkâr ve Zaman* adlı kitaptaki metni olduğu gibi sunmak istedik. Metinde rahat anlaşılmayacağı düşünülen kelime ve ifadeler köşeli parantez içinde açıklanmıştır.

YÉL ĞAYADAN NE APARAR

Türkiye’de neşr olunan “Varlıĝ” jurnalının 1972-ci il Avĝust [Aĝustos] nömresinde İsmet Zeki Éyyuboĝlu adlı birisinin “Ölü edebiyat” adlı meĝalesinde son esre ĝederki Türk edebiyatı “Ölü edebiyat” adlandırılır. Tesevvüf edebiyatını, büyük Azerbaycan şairleri Nesimi’ni ve Füzuli’ni fikirden mehrum, menasız, eylene meĝsedi ile yazan şairler hêsab édir.

Men bir ĝelem sahibi kimi, milliyetinden aslı olmayaraĝ, dünya edebiyatının büyük senetkarlarına hemişe [her zaman] secde étmiş, özümü onlara borclu sanmışam. Klassiklerin ünvanına déyilmiş [söylenmiş] nalayig [yakışksız] bir sözü, yaħud ĝeyrideĝig [yanlış] bir fikri, ümumiyyetle, edebiyata, senete, medeniyyete bir ĝesd-ĝerez hêsab édirem [düşmanlık olarak algılıyorum].

Éyyuboĝlu -klassik edebiyatın, hûsusile Füzuli’nin dilinin ĝelizliyinden ĝilénylenir [aĝırlıĝından, anlaşılmazlıĝından şikayet ediyor] ve iddia édir ki, Füzuli teĝlidçi şair olmuşdur. O, Füzuli’nin teĝlidçiliyini Ere ve Fars dillerinden götürdüyü bezi terkib ve sözlerde görür.

Bu, inkarédilmez heĝigetdir ki, Füzulinin dilinde Ere ve Fars térbikleri çoħdur. Lakin bu teĝlidçilik déyil. Bes [peki], dilin tarihiliyini nezere almaĝ lazim déyil mi? Dünyada hansı halĝ iddia éde biler ki, benim dilim tamamile safdır? İkinci terefden, dünyanın en mühafizekar halĝlarından sayılan İngilizlerin müasır dili Şekspir çağının dilidir mi? Bes, bu dil o vaħtdan beri inkişaf étmemiş mi? Éyyuboĝlu Füzuli’ni dil teĝlidçiliyinde günahlandırır, özü cümlebaşı Avrupa’ya isnad édir, veziyyetin Avrupa’da tamamile başĝa cür [türlü] olduğundan misallar çekir. Eger Füzuli başĝa halĝların dilinden ayrı ayrı kelmeler götürübse ve bu günah sayılarsa, bes Éyyuboĝlu’nun fikir, idéya ve meslek teĝlidçiliyine néce [nasıl] baħaĝ? Teĝlid, doğrdan da, pis şeydir. Meĝalelerimden birinde dédiyim kimi, teĝlid héç kési hoşbeħt étmemişdir. Başdan fesî götürüb, evezinde Avrupa panaması¹ ĝoymaĝla

¹ Panama: Yazın giyilen hasır şapka, fôtr şapka.

yénileşmek, “Avropalılaşmağ” olmaz. Esas mesele başın çölünü deyişmekte déyil, içini deyişmekdedir [Esas mesele kafayı değışmek değıl, zihniyeti değışmektedir]. Avrupa’nın yahşı vé müsbet ceheetlerini zahiren déyil, dağılen, me’nen derk étmek [manevi yönden anlamak] lazımdır. Eger béle olsaydı, addımbaşı Ğerb edebiyatından misal çekén Éyyuboğlu Avrupa’dan klassiklere hörmet dersini öyrener, klassikleri inkara galıhmazdı.

Avropalılar - İngilizler, Fransızlar, Almanlar, Ruslar adlarını fehrle çekdikleri [hürmetle andıkları] öz babalarının - Béthovénin², Bađın³, Şékspirin⁴, Tolstoyun⁵, Balzakın⁶, Hügonun⁷ yubiléylerini [yıldönümlerini] kéçirir, héykellerini ucaldır [yüceltir], adlarını ebedileşdirir, eserlerini séve-séve oğuyurlar. Eger dil gelizliyiine [koyuluğuna] göre klassiki inkar étmek mümkünse, Avrupa’da milli diller inkişaf édene geder bir çoğ şairlerin yalnız latin dilinde yazmasını Éyyuboğlu ne ile izah édir? Vađtile Avrupa’da ümumi edebi dil latin dili olmamış mı? Élm tarihinde “Néolatin poéziyası” déyilen mefhum nedir? İtaliya poéziyasının en böyük nümayendelerinden biri olan Françesko Pétharka latin dilinde yazmamış mı? Béle misallardan yüzlerle getirmek olar.

Éyyuboğlu yazır: “Bir bakalım en böyük ozanlarımızdan biri sayılan Füzuliye. Bir tutarlı ceheet var mıdır görüşlerinde?”

Men öz kökü üste biten ağacam ve héçbir zaman öz kökümü inkar derecesine geder alçalmamışam. Men paytahtımın merkezindé Füzuli’ye abide ucaltımış, onun adına sefali bir rayonumun [güzel, manzaralı bir viláyetimin] adını vérmış, Bakı’nın en böyük küçelerinden [sokaklarından] birini onun adı ile adlandırmış; nehayet, 1958-ci ilde onun 400 illik yubiléyini [yıldönümünü] kéçirmişem. Sen, Éyyuboğlu, Füzuli’ye hansı hörmeti göstermisen ki, bu gün onu inkar da étmek isteyirsen? İkinci terefdén. Füzuli artığ çoğdan dünyanın şairidir. O, planétimizin fehridir. O, fikir bahadırıdır. Bu hörmeti o özü öz seneti ile gazanıb. Senin kimiler hağğında vağtile böyük şair, özü béle yazmışdı:

*Badipalar, pehlevanlar segridende dörd yana,
Tifl hem cövlan éder, amma ağaçdan atı var.*

Éyyuboğlunun ğarşısında diz çökdüyü Avrupa’nın yüzlerle alimléri ve şairleri Nizami’nin, Füzuli’nin, Nesimi’nin ğarşısında secde étmışler. Böyük İngiliz alimleri Gibb⁸ ve Hammér⁹ Füzuli’ni öyrenmiş, onun hağğında eserler yazmış, Göté “Şerg Ğerb Divanı”nda Nizami’ye ayrıca şeír hesr étmışdir. “Neye göre? Ona göre ki, bu şairler, her şeyden evvel, böyük mütefekkirler idi. Füzuli’nin “görüşlerinde tutarlı

² Ludwig van Beethoven (16 Aralık 1770-26 Mart 1827): Alman klasik müzik bestecisi.

³ Johann Sebastian Bach (21 Mart 1685-28 Temmuz 1750) Alman klasik müzik bestecisi.

⁴ William Shakespeare, (26 Nisan 1564-23 Nisan 1616), İngiliz şair ve oyun yazarıdır.

⁵ Lev Nikolayeviç Tolstoy (9 Eylül 1828-20 Kasım 1910, Miladi Takvim; 28 Ağustos 1828-7 Kasım 1910, Julian Takvim) Rus yazarı; fikir, eğitim, sanat dünyasının en ünlü kişilerinden biridir.

⁶ Honoré de Balzac (asıl ismi Honore Balssa), (d. 20 Mayıs 1799, Tours-Fransa – ö. 18 Ağustos 1850). Fransız yazar.

⁷ Victor-Marie Hugo (d. 26 Şubat 1802 Besançon - ö. 22 Mayıs 1885 Paris) Fransız şair, yazar, devlet adamıdır.

⁸ Elias John Wilkinson Gibb, (1857-1901), İngiliz Türkolog.

⁹ Joseph von Hammer-Purgstall (d. 9 Haziran 1774, Graz – ö. 23 Kasım 1856) Avusturyalı tarihçi, diplomat ve Doğu bilimleri uzmanı.

bir cehet” görmeyen Eyyuboğlu ya Füzuli yaratıcılığında hebersizdir, ya da onu anlamaya kabiliyetine malik deyil.

Klassik edebiyata hücum, köhneni inkar Türkiye’de son zamanlar bir cereyan halı aldığından biz bunun sebeplerini öğrenmeye çalıştık. 20-ci illerde Türkiye cumhuriyeti kurulduğundan sonra orda, geçmiş istibdada [saltanata] büyük nifret neticesi olarak, subyektiv [ferdi] bir edebi-medeni hareket yarandı [tesis edildi]. Bezi siyasi ve ideoloji hadimler [siyasete ve ideolojiye hizmet edenler] hissiyata gapı olarak, despotizm rejimi ile beraber, o dövde yaranmış edebiyatı ve medeniyeti de inkar etmeye başladılar. Bu hadimler Türkiye’ni Avrupa memleketi élan étdi, ifratı [aşırı] bir kosmopolitizme yuvarlanıp, ata-babalarından galan irse lağ étmeye [mirasla alay etmeye], ondan utanmağa, Gerbdeki menalı ve menasız edebî cereyanları, üsulları süni suretde Türkiye edebî ve medenî mühitine daşımağa başladılar. Aynı deyişikliyi dil üzerinde de apardılar [yaptılar]. Esrler boyu Türk dilinde yaşamış ve bu dilde vetendaşlığ hüğüğü kazanmış Ereb ve Fars menşeli sözleri de dilden gövub evezinde [karşılık olarak] süni sözler yaratdılar (Mes.: “müellim” sözü evezine “öyretmen”, “mekteb” evezine “okul”, “inkışaf” evezine “gelişme” ve s. kimi). Neticede, oğul atadan, yéni nesil köhne nesilden, budağ kökden ayrıldı. Genclik dede-babadan miras galmış büyük bir hezineden ayrı düşdü. Bütün bunların neticesinde kökünden ayrılmış cavan Türk şair ve yazıcıları Avrupa’da sosyal böhran mehsulu olan dékadansa¹⁰ uyub; senet [sanat], zehmet, ustalığ ve istédad [yetenek] teleb étmeyen “abstrakt” [soyut], “modérn”, “sürréalist” cereyanlara goşularak, milli zeminden doğmayan, halğın derdlrine eks étdire bilmeyen süni “senet eserleri” yaratmağa başladılar. lakin bu “eserlerin” geniş halğ kütleleri terefinden gebul édilmediğini gören bu “senetkarlar” öz cızmağalarına [karalamalarına] beraet gazandırmagüçün “Bütleri yılağ” şüarı altında klassiklerin elde étdiyi edebi gebelelere daş atmağa, onları lekelemeye ve inkar étmeye başladılar. Aynı hadise son zamanlar “medenî ingilab” şüarı altında Çin’de de başlamış, Çin klasik edebiyatını “féodalizm alağı [tarlası]” adlandırmışlar. 20 ci illerde bizim ölkede de bezi “ingilabçı” şair ve yazıcılar özlerinin senetden mehrum olan cızmağalarına beraet gazandırmagü için klasik medeni ve edebi irsi inkar édid yéni “prolétar medeniyeti” yaratmağ fikrinde olduğlarını bildirdiler.

Elli ilden artığ [fazla] bir müddetde Türkiye’de devam éden bu prosésin [sürecin] neticesidir ki, Eyyuboğlu türk halğının esrler boyu yaratdığı medeni ve edebi irsi tamamilé inkar étmek cesareti tapmışdır.

Tengidçi, Füzuli’nin görüşlerindeki ziddiyetden danışır [tezatlardan bahsediyor] vé gösterir ki, Füzuli bir yazısında “élimsiz şéir temelsiz divar olur, temelsiz divar gayetde bi-étibar olur” deyirse, diger bir yazısında:

*Eşgemiş her ne var alemde
Élm bir gili-ğal [dedikodu] imiş ancağ -
déye öz-özüne zidd gédir.*¹¹

¹⁰ Dekadan: 19. yüzyıl sonlarında İtalya’da natüralistlere karşı ortaya çıkan sembolizm akımına öncülük eden sanatçılara, edebiyatı soysuzlaştırdıkları ima edilerek verilen isim.

¹¹ *Edebiyat İncesanat ve Varlık* dergisindeki metinde bu bölüm genişletilmiş metinden çıkartılmıştır. “Tengitçi bilmeli idi ki, Füzuli birinci misalda- ana dilindeki divanın mügeddimesinde élm dili ile, ikinci misalda -ğit’esinde ise

Füzuli'den misal getirilen yuwardaki fikirler eslinde birbirine zidd deyil. Çünkü Füzuli héç bir zaman eşgi élme, hissi idraka garşı goymamışdır. Eksine, Füzuli'nin görüşlerinde bunlar birbirini tamamlayır. Füzulide eşg idrak yoludur, kamillik yoludur.

Füzuli bir gezeline yazır;

Éy Füzuli, gılmazam terki-teriği-eşg, kim

Bu fezilet dahili-ehli-kamal éyler meni.

Füzuli “eşg” déyende menevi kamilliyi, fikri derinliyi, élmi yétkinliyi nezerde tuturdu.

Éyyuboğlu kelmebaşu örnek kimi Avrupa edebiyatından misallar çekir ve devam edir: “Olduğu kimi yaşamağ, onun aħımına [cerayanına], yaşama artımına uyarag, eskiye dönmek istemiyor Avropalı. Örnek, uygarlıg (medeniyet) ürünleri (mehsulları) déye görüyor onları. Onlara baharag, insanlıgın tarih boyunca kéçirdiyi başarı dönemlerini (inkışaf yollarını), gelişme aşamalarını öyreniyor. Bu gün aydın (ziyalı) bir Avropalı üçün Sokrat'ın géydiyi géymek, onun gezdiyi kimi gezmek, onun süfreye oturuşu kimi oturub yémek olacağ iş déyildir”.

Bu uşag mühakimeleri açığ gápını döymek kimi bir şeydir. Elbette, Avropalı Sokrat'ın géydiyi paltarı [elbiseyi] géymir, onun gezdiyi kimi de gezmir. Lakin Avropalı héç bir zaman Sokrat'ın géyimine ve yerişine lağ da élemir ve Avropalı, Sokrat'dan bu günün fikirlerini de teleb étmir. Éyyuboğlu ise bir-iki cümle ile tesevvüf edebiyatını yere vurur ve iddia edir ki, tesevvüf edebiyatı “yér üzünde yaşayan insanı dégil, yalnız düşüncede var olan, ayağları yérden kesilmiş, gerçeginden soyulmuş insanı aldı ele”.

Éyyuboğlu öz zamanesinde bütün déspotizme ve mehdud [sınırlı] ganunlara üsyan éden tesevvüf edebiyatına da çoğ sethi [yüzeysel] yanaşır. Dil meselesinde olduğu kimi, bu meselede de o, tarihiliyi unudur. Evvela méydana çıhan her bir fikir o dövrün özünden doğur. Dövrü öyrenmeden o dövrde méydana çıhan ictimai fikri anlamag çetindir. Tesevvüfçüler mövcud ganunlara, éhkamlara garşı çıhan zamanelerinin ingilabçuları idi. Onlar yalnız bu yolla öz zamanelerinin hağsızlıgına garşı çıha bilirdiler. Tengidçi, bir terefdan, onları ayağlarının yérden kesilmesinde” günahlandırır, diger terefdan onları “insanı Tanrı ile birleşdirmekde” günahlandırır. Bu müddealar birbirine zidd déyilmi?

Ayağın yérden üzülmesi [kesilmesi] idéalizmdir, matérializmi inkar étmekdir, Démek, Éyyuboğlu tesevvüfdeki bu ceheti nöğsan sayır. Bes éle [peki öyle] ise, insan Tanrı seviyyesine galdırmağı ne üçün tengid edir? Buradan Éyyuboğlunun hansı mövgéde [hangi mevkide] dayandığı melum olmur. Bütün bunlar onu gösterir

poéziya dili ile danışmışdır. Birincide demek isteyir ki galem sahibi, her şeyden evvel élmi olmalıdır. İkinci misalda ise élmi héç de inkar olunmur; ona başga terefdan yanaşılır. Füzuli'de aşiglik özü de arıflıktır, dünyayı idrakın zirvesidir.

‘Men aşigem hemişe sözümlü aşigenedir’ déyen, şehirlerinde hemişe aşig olan, dünyaya eşg gözü ile baharı bir senetkarın ‘élmi giyülgaldır’ ifadesine guru, zahiri mentigle yanaşmak, Füzuli şehirini özüne mehsusluğunu, bedii mentigini anlamamağdır. Füzuli, aşigi o geder yüksekliklere galdırır ki, élmi de ona hırda meişet söhbeti, ‘güylügal’ kimi görünür. Bu béyti, şairin ümumi yaradıcılığından ayrı götürmek olmaz. Bu béyte Füzuli felsefesi fonunda yanaşılrsa, büyük şairin ne demek istediği aydın olar.”

ki, tengidçi tesevvüf edebiyatının mahiyyetini derk éde bilmir [anlayamıyor]. Eger gözeli ilahileşdirmek, Allah seviyyesine galdırmağ nöğsandersa, bes Éyyuboğlu Ğerb felsefesindeki pantéizme ne déye biler?

Melum olduğu kimi, sufi, irfan poéziyası [tasavvuf şiiri] bir çoğ Şerg halğlarının edebiyatında, o cümleden Türk edebiyatında da mühüm yér tutmuşdur. Men burada tesevvüfden danışarken [bahsederken] bezi sufi birlik ve teşkilatlarını déyil, Rumi’ni, Nesimi’ni, Hafız’i, Méhri Hıatun’u nezerde tuturam. Bu böyük fikir bahadirlarının nezeriyyesi, tesevvüf telimleri [öğretileri], gısaca olaraq, neden ibarétdir?

Beşeriyet; özünü derkétme yolunda heyal, tebiet, varlığın mahiyyetini anlamağa çalışdı ve bu işde ebedi seadet ve ebedi gerçekliye govuşmağa can atdı. Beşeriyetin varlıg hağğında elde étdiyi bilikler [bilgiler] o zaman çoğ mehdud [sınırlı] olduğundan ve bu bilik tebiet ganunlarını derk étmeye imkan vérmediyinden varlığın tezahürünü ve sebeblerini anlayışdan, tesevvür ve fehmden yüksek olan fövğel bir güvvede [olağanüstü bir güçte]- Tanrıda görmeye mecbur oldular. Lakin onların Tanrı hağğındaki tesevvürleri dini tesevvürle daban-dabana zidd idi. Heğigi filosof sufiler insanı kainatın en böyük Tanrısı élan étdiler. Onların fikrince, varlıg özü tam halda Allah’dır. İnsan ise bu Tanrı’nın, bu vahidin beraber zerreleridir. İnsanlar hamısı o ebedi varlığın beraber zerreleri olduğü için onların hamısı cemiyetde beraber éhtiram ve mehebbete, heyat németine ve seadete malik olmalıdır. Bütün ilahi zerreler beraber olduğü için cemiyetden “şah” ve “geda” [sefil], “yoğsul”, “bedbeht” ve “hoşbeht” sözleri götürülmelidir [kaldırılmalıdır], Birinin seadeti o birinin seadetine esas olmalıdır. Onların fikrince indiye geder hökm sürmüş bütün dinlerin hamısı [hepsi] efsanedir. Mescidler, kiliseler, ateşgedalar ve bütperest mebedleri hakim siniflerin menaféyini güdmüş, insanlığın eléyhine olmuşdur. Sufilerin ehlági görüşleri öz dövrlerine göre mütereğgi olmuş ve onların seadet, harmonik hoşbeht cemiyet idéalları öz deyerini indiye geder de itirmemişdir. Elbette, beşeriyetin bugünkü inkişafı bahımından sufilerin tebliğ étdiyi idéologiya ve bedii-étik felsefe çoğ sadelövñ [sade bir şekilde] görünür.

Ebedi varlıg, ye’ni Allah, gözeller gözeli. Bu gözeller gözeline govuşmağ, dünyada en böyük seadet olan ebedi gerçekliye çatmağ [ulaşmak] démekdir. Bu ebedi seadet ve gerçekliye çatmağ için insanda eşğ ve mehebbet lazımdır. Rumi, Nesimi ve Füzuli için eşğ insan feziletinin en yüksek zirvesidir. Ebedi seadet ve gerçekliye govuşmağ için guru faktları [gerçekleri], mehdud dini ve tarihî hadiseleri, ayin ve éhkamları bilmek kifayet déyil. Bunun için sévmek lazımdır. Sévmek ve sévilmek, başğasının seadetinden hezz almağ, bu dünyanın bütün németlerinden istifade étmek, efsanevi ahiret namine heyat gözelliyyinden imtina étmemek, dünyanı sévmek ve onu derk étmek, mehdud dini görüşlere garşı mübarize aparmağ [mücadele etmek] ve bu yolda, lazım gelse, candan kéçmek heğigi sufilerin şuarı idi. Bütün bunlar mütereğgi örnekler déyilmi? Meger tesevvüf edebiyatından bunları öyrenmek ve müasir genliye öyretmek az işdirmi?

Éyyuboğlu ise néçe yüz illik tesevvüf edebiyatının üstünden gelem çekerek yazır: “Gençlerimize hankı Türk bilgisinin (aliminin) yapıtlarını (ihtiralarını), hankı filosofunun görüşlerini, hankı yazarının yazılarını örnek olarak vérecéğiz?”.

Tesevvüf edebiyatındaki güzel ve müsbet cehetleri helelik [şimdilik] göyag bir terefe. Bes bugünkü Türk gencliyi babalarının kəcib geldiği yolları bilmemelidirmi? Bes, bir halğın ictimai fikir tarihini bilmek lazım déyilmi? Bes, Éyyuboğlu bugünkü gencliye hansı fikirlerin, hansı idéyaların öyredilmesini istérdi? Yeğin ki [Şüphesiz ki], kelmebaşu isnad étidyi Avrupa’da ve Amérika’da mövcud olan idéyaları. Başğa torpağdan, başğa iğlim şeraitinden getirilen ağaclar başğa bir torpağda bar [meyve] vérmediyi kimi, import [ithal] fikir ve idéyaların da senin torpağında, senin iğlim şeraitinde istediğin kimi bar vermeyeceğini bilmelisen. Idéya tekce kitab sehifeleri arasında gelmir. O da torpağın özünden cücermelidir [yeşermelidir], Éyyuboğlu yuğarıdaki fikirleri ile halğı öz kökünden, öz torpağından ayırır. Yeni cüceren budağları, pöhreleri (gencliyin) ana budağdan sındırıp [ayırap] yad budağlara calamağ [yapıştırmak] isteyir. O unudur ki, en mütereğgi idéyaları béle köke - torpağa basdırmağ, torpağın suyu, gidası ile yétişdirmek lazımdır. Bar véren ağacın kenardan getirilme torpağla dibçekde [saksıda] yétişdirilmesi mümkün olmadığı kimi, kenardan gelme idéyaların da halğsız, tarihsiz beher [mahsul] vérmesi mümkün déyil.

Éyyuboğlu bir meğalesi ile bir halğın néçe esrik edebiyatını senetini, ictimai fikrini yere vurur, kéçmişini beyenmir, atasını inkar edir. Men ona bir él sözü ile cavab vérmek isteyirem: “Kéçmişine gülle atanın geleceğine top atarlar”. Yazığ Éyyuboğlu, sen öz atanı beyenmirsense, göresen, senin balan da seni beyenecekmi?

L. Tolstoy’un bir hékayesi yadıma düşdü: “Ata göcaldı, elleri esmeye başladı. Oğul boşğabın sınmasından [(metal) tabağın parçalanmasından] gorğarağ, atasına tahta çanağda yémek vérdi. Bir gün işden gelerken gördü ki, balaca oğlu gabağına [önüne] tahta, mismar [çivi] göyub ne ise gayırır. Soruşdu:

- Bu nedir?

Uşag cavab vérdi:

- Sen de göcalanda babam kimi ellerin esecek, boşğabları giracağsan. Ona göre de indiden sene tahta çanağ gayırırım [yapıyorum]”.

Uşag gördüyünü éleyirdi [yapıyordu] ve düz éleyirdi [doğru yapıyordu]. Çünkü atalar démişken: “Ne tökersen aşına, o da çıhar gışığına”.

Éyyuboğlunun iddiasına göre, esl edebiyatı indi yaradırlar.

İndi ki béle başlamısınız, bu gün yaratdığımız edebiyatı da sabah sizin balalarınız inkar édecek.

Éyyuboğlunun dili de fikirleri kimi süni ve dolaşığdır. Buna bahmayarağ, o özü iddia edir ki, “Dili toplumun dilinden olmalı aydının”.

Bu ne cümledir? Türk halğlarının héç birinin dilinde béle cümle güruluşu yoğdur. Hele buradaki ayrı-ayrı süni sözlere démirem. Éyyuboğlu yuğarıdaki cümlesi ile demek isteyir ki, ziyalıların dili halğın dili ile éyni olmalıdır. Düz fikirdir. Ancağ görek, bu fikrini ifade étmek üçün gürulan cümle Türk cümlesidirmi? Hansı Türk halğının dilinde mübteda ahıra [özne sona] düşür?

Éyyuboğlu klassik edebiyatı “ölü edebiyat” adlandırır. Ancağ onun adını çekdiyi [andığı] şairler néçe yüz illerdir ki, yaşayır ve yaşayacağ. Nesimler, Füzuliler ebediyete gövüşmüş senetkarlardır. Yeni, onlar cismen ölü, fikren ebedi dirilerdir. Bes ölü kimdir? Fikren, ruhen ebedi diri olanları ölü sayanlar!

Bu setirleri yazarken mene éle geldi ki, Nesimi ve Füzuli uca [yüksek] bir gayanın zirvesinde dayanıb Éyyuboğlu'nun hücumuna, benim dé müdafieme gülürler. Ona göre ki, bu şehsiyyetlerin Éyyuboğlu kimilerin hücumundan gorhusu yoıdur, benim kimilerin de müdafiesine éhtiyacı... O ki, galdı aşığıdan yuıarı, gayanın zirvesine olan hücumlara, bu haıda halı güzel déyib: Yél gayadan ne aparar?"